

BIOLOGIYANI O'QITISHDA MEDIASAVODXONLIKNING INTEGRATSIYASI. AXBOROT ASRIDA O'QUVCHILARNING TANQIDIY FIKRLASHINI SHAKLLANTIRISH.

Mamajonova Nigora Dadajon qizi

Qo'qon Davlat Pedagogika universiteti talabasi

E-mail: mamajonovanigora578@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborot oqimida biologiya ta'limini modernizatsiya qilish masalasi ko'rib chiqiladi. Maqsad: Biologiya darslariga mediasavodxonlik ko'nikmalarini integratsiya qilishning ahamiyatini nazariy asoslash. Biologiyaga oid yolg'on ma'lumotlar (vaksinalar, GMO) xavf solayotgan sharoitda o'quvchilar axborotni tanqidiy baholash, manbalarning ishonchliligini tekshirish mexanizmlari bilan qurollantirilishi zarur. Integratsiya o'quvchilarda ilmiy dalillarga asoslangan holda mustaqil qaror qabul qilish va yuqori darajadagi tanqidiy fikrlashni shakllantirish uchun kalit hisoblanadi. Tadqiqot xulosasi mediasavodxonlik biologiya fanining dolzarbligini oshirib, uni amaliy hayotga bog'lashga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Mediasavodxonlik, Biologiya o'qitish, Tanqidiy fikrlash, Dezinformatsiya, Axborot madaniyati, Ilmiy dalil.

Abstract: Integration of Media Literacy in Biology Teaching: Shaping Students' Critical Thinking in the Information Age. This article examines the issue of modernizing biology education in the context of global information flow. Objective: To theoretically substantiate the importance of integrating media literacy skills into biology lessons. In an environment where misinformation related to biology (vaccines, GMOs) poses a risk, students must be equipped with mechanisms to critically evaluate information and check the reliability of sources. Integration is key to fostering independent decision-making based on scientific evidence and developing a high level of critical thinking in students. The research concludes that media literacy enhances the relevance of biology and serves to link it to practical life.

Keywords: Media Literacy, Biology Teaching, Critical Thinking, Disinformation, Information Culture, Scientific Evidence.

KIRISH: Hozirgi davrni "Axborot asri" deb atash bejiz emas. Ilmiy yangiliklar, xususan, biologiya sohasidagi (masalan, gen terapiyasi, vaksinalar, oziq-ovqat xavfsizligi) yutuqlar juda tezlik bilan ommaviy axborot vositalari (OAV) va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalmoqda. Biroq, bu oqimda ilmiy jihatdan asoslanmagan, noto'g'ri yoki ataylab chalg'ituvchi ma'lumotlar) (**dezinformatsiya/falsifikatsiya**) ilmiy dalillar bilan aralashib ketmoqda [1].

Muammoning dolzarbligi: Biologiya fani insonning kundalik hayotiga, sog'ligiga, atrof-muhitga va global muammolarga bevosita taalluqli bo'lganligi sababli, noto'g'ri ma'lumotlarning tarqalishi jiddiy ijtimoiy xavf tug'diradi. O'quvchilarni **mediasavodxonlik** ko'nikmalari bilan qurollantirish ularga ilmiy dalillar asosida shaxsiy va ijtimoiy qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Maqsad: Biologiya darsliklari va o'qitish jarayoniga mediasavodxonlikni samarali integratsiya qilishning pedagogik ahamiyatini nazariy jihatdan asoslash.

I. BIOLOGIYA TA'LIMIDA MEDIASAVODXONLIKNING NAZARIY ASOSLARI

Mediasavodxonlik – bu axborotni turli shakllarda (matn, audio, video) tushunish, baholash, yaratish va ulardan mas'uliyat bilan foydalanish malakasidir. Biologiyada ushbu yondashuv quyidagi ikki asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi:

1. Biologik Dezinformatsiyaning Turlari va Xavfi.

Biologiyaga oid noto'g'ri axborotlar ko'pincha ikki shaklda uchraydi: Ilmiy bilimlarni noto'g'ri talqin qilish.

Bu yerda to'g'ri ilmiy ma'lumotlar, masalan, laboratoriya tadqiqotining dastlabki natijalari, umumiy xulosa sifatida qabul qilinadi (masalan, "bir sichqonchada samarali bo'lgan dori insonni davolaydi").

To'liq yolg'on ma'lumot (Psevdobilim).

Ilmiy asosga ega bo'lmagan nazariyalar (masalan, Yerning yassi shaklda ekanligi, muayyan o't har qanday saratonni davolashi) ilmiy atamalar yordamida targ'ib qilinadi.

Mediasavodxonlik darslarda o'quvchilarga ma'lumotning manbaasini, muallifning vakolatini va u keltirgan dalillarning (statistik ma'lumot, tadqiqot usuli) ishonchliligini tekshirishni o'rgatadi [3].

2. Tanqidiy Fikrlashni Rivojlantirish

Biologiya darslarida mediasavodxonlik orqali o'quvchilar tanqidiy fikrlash darajasini oshiradi. Bu jarayon quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Shubha uyg'otish: OAVdagi biologiyaga oid xabarga avtomatik ishonmaslik.

Manbani tekshirish: Axborotning ilmiy jurnalda chop etilganligi, tadqiqotning xolisligi (moliya manbasi) va ekspert bahosidan (peer-review) o'tganligini aniqlash.

Dalillarni solishtirish: Ta'limda olingan fundamental bilimlar (masalan, irsiyat qonunlari) bilan OAVda berilgan yangilikni solishtirish.

II. O'QITISH JARAYONIGA INTEGRATSIYA YO'LLARI.

Biologiya o'qituvchisi mediasavodxonlikni darslarga tatbiq etishda amaliy usullardan foydalanishi maqsadga muvofiqdir:

N	Amaliy usul.	Maqsad.	Biologiya mavzusiga tadbiqi.
1	"Haqiqatni Anqlash" Projekti.	O'quvchilarni dezinformatsiyani aniqlashga	GMO mavzusi: Ijtimoiy tarmoqlarda

		o'rgatish.	GMO haqida tarqalgan ilmiy va shov-shuvli ma'lumotni solishtirish, manbasini aniqlash.
2	Ilmiy Jurnalistika Tahlili.	Ilmiy tilda yozilgan matnni tushunish ko'nikmasini rivojlantirish.	Vaksinatsiya mavzusi: Tibbiy jurnal maqolasidan asosiy xulosalarni ajratish va ommaviy tilda tushuntirish.
3	Infografika Yaratish.	Biologik ma'lumotni vizual shaklda to'g'ri taqdim etish.	Ekologiya mavzusi: Iqlim o'zgarishi statistik ma'lumotlarini manipulyatsiyasiz infografika shaklida ko'rsatish.
4	Sinflararo Munozaralar.	Ilmiy muammolarning ijtimoiy oqibatlarini muhokama qilish.	Biotexnologiya mavzusi: Genetik tahrirlashning etik jihatlarini bo'yicha OAVdagi fikrlar asosida bahs.

XULOSA.

Biologiyani o'qitishda mediasavodxonlikning joriy etilishi shunchaki qo'shimcha pedagogik yuk emas, balki axborotlashgan jamiyat talablaridan kelib chiqadigan zaruriyatsidir. Mazkur integratsiya orqali biz o'quvchilarni bilim berishga asoslangan ta'limdan, bilimlarni tanqidiy saralashga asoslangan ta'limga o'tkazamiz.

Tavsiya: O'qituvchilarga har bir biologik yangilikni kamida uch xil manba (ilmiy, ommaviy, ijtimoiy) asosida tahlil qilish topshirig'ini joriy etish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Karimov, A. (2021). Biologiya darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish. Ta'lim va innovatsiya jurnali, 4(2), 115–120.
2. Wilson, C. (2012). Media and Information Literacy: Challenging the World to a Higher Standard. International Review of Education, 58(2), 269–275.
3. Allum, J., & Shanahan, J. (2016). Media and the Science Classroom: Can Media Literacy Enhance Science Education? Science Education, 100(3), 519–539.
4. Jumaev, J. (2023). Mediasavodxonlik: Nazariya va amaliyot. Toshkent: Yangi Asr Avlodi.
5. UNESCO. (2013). Global Media and Information Literacy Assessment Framework. Parij: UNESCO.